

Viimati uuendatud: 19.04.2010 / Last updated: 15.04.2010

IX rakenduslingvistika
kevadkonverents
**KOMMUNIKATSIOONI
MOODUSED JA KEELED**
22.–23. aprill 2010, Tallinn
TEESID

EAAL 9th Annual Conference
**MODES AND LANGUAGES OF
COMMUNICATION**
April 22-23, 2010
Tallinn, Estonia
ABSTRACTS

doi:10.5128/ERYteesid.IX

Eesti Rakenduslingvistika Ühing
Tallinn 2010

Sisukord

<i>Tiina Alekõrs</i> Uudiste sõnavarast: arhaismid	4
<i>Larissa Degel</i> Naiivne anatoomia ehk inimkeha sisemine ehitus ja funktsioneerimine eesti ja vene keele maailmapildis	5
<i>Olga Gerassimenko</i> Suuline noogutus: partikkel "mhmh" eesti ja vene telefonisuhtluses	6
<i>Tiit Hennoste, Olga Gerassimenko, Riina Kasterpalu, Kirsi Laanesoo, Anni Oja, Andriela Rääbis, Krista Strandson, Mare Koit</i> Poliitikute kategoriseerimine netikommentaaries	7
<i>Einar Kraut</i> Eetrikõne kui indutseeritud suhtlus	8
<i>Eva Ingerpuu-Rümmel</i> Tõlkimine ja tähenduste seletamine võõrkeeletunnis	9
<i>Heiki-Jaan Kaalep, Kadri Muischnek</i> Kaua tehtud kaunikene: morfoloogiliselt märgendatud koondkorpuse ja tasakaalus korpuse kasutajaliides Keeleveebis	10
<i>Annekatriin Kaivapalu</i> Lähtekeele mõju retseptiivse mitmekeelsuse toimimise alusena	11
<i>Mari-Liis Kalvik, Meelis Mihkla</i> Mõningaid pidepunkte oluliste vältetunnuste otsinguil sidusas kõnes	12
<i>Krista Kerge</i> Asünkroonsed interaktiivsed tekstid: ootamatut ja ootuspärast	13
<i>Margit Kurm</i> Tarkvaraline terminitööriist Tildest	14
<i>Krista Liin</i> Grammatikakorrektor eestikeelsetele tekstidele	15
<i>Diana Maisla</i> Lause verbi ajavormi sobivuse hindamisest	16
<i>Raili Marling</i> Päikest ja muud toredat: framing interpersonal relations in student-instructor e-mail communication	17
<i>Raili Pool, Andriela Rääbis</i> Telefonivestlused eesti keele õpikutes	18
<i>Maria Dolores Porto, Silvia Molina, Isabel Alonso</i> Are newspaper blogs "real" blogs? A multimodal analysis of political blogs in british newspapers	19
<i>Helin Puksand</i> Eesti teismelised ja meediatekstitid	20
<i>Pille Põiklik</i> Positsioneerimine siin ja seal: analüüsimeetodi rakendamisest erinevatel tekstidel	21
<i>Siiri Pärkson</i> Partneri algatatud parandused võlur Ozi eksperimentides kogutud dialoogides	22
<i>Merike Ristikivi</i> Ladina terminid Euroopa Kohtu lahendites: kas ainult õigusajalooline traditsioon?	23
<i>Ingrid Rummo</i> AJA mõiste kommunikatiivses situatsioonis	24
<i>Marianne Spoelman</i> The use of the partitive case in Finnish learner language: The adverb paljon as a quantifier of partitive subjects and objects	25
<i>Urmas Sutrop</i> Juri Lotman: keel kui kommunikatiivne süsteem	26

<i>Natalja Zagura</i> Building up a conversation in English: students' collaborative construction of turns	27
<i>Silvi Tenjes, Jaak Simm</i> Suhtluse multimodaalsus: märka inimest	28
<i>Ene Vainik</i> Eesti keele afektikalduvusega sõnavara tuvastamise aktuaalseid probleeme	29

Lapsekeele tööpaja / Workshop on Child Language

<i>PLENARY. Professor Marilyn Vihman</i> The origins of phonological system: A constructivist and developmental view	31
<i>Reili Argus</i> Tegema-verbi konstruksioonide roll muitemorfoloogia omandamises	32
<i>Renate Pajusalu</i> Konditsionaal lapsekeeles	33
<i>Virve-Anneli Vihman</i> Lekseemide omandamise rollist süsteemi omandamisel	34

Sotsiolingvistika tööpaja / Workshop on Sociolinguistics

<i>Daria Bahtina</i> Basic Competencies for <i>Lingua Receptiva</i> in Estonian-Russian Communication	36
<i>Ina Druvieta</i> Language attitudes in audiovisual mass media: should State officials use the State language?	37
<i>Karl Pajusalu</i> The ELDIA project and typology of multilingualism	38
<i>Natalya Bichurina</i> “Regional languages” in France: promotion in status and epilinguistic discourse	39
<i>Heiko F. Marten</i> Linguistic Landscapes in Latgale	40
<i>Kristiina Praakli</i> Bilingual speech of First Generation Estonians in Finland	41
<i>Kapitolina Fedorova</i> Communication on the Russian-Chinese Border: modes and codes	42
<i>Irina Liskovets</i> Trasjanka as a dying phenomenon of rural speech in the city of Minsk	43
<i>Mart Rannut, Elvira Kүүn, Liis Kasemets</i> Estonian Language Proficiency of Medical Personnel in Estonia	44
<i>Maria Frick</i> Emergence of non-integrated code-switching in the writing of Finns in Estonia	45
<i>Marja Vaba</i> English-Estonian Code-Copying in Skype Tallinn Office: Emergence of New Language Variety?	46
<i>Anna Verschik</i> Estonian-Russian code-copying in the internet: Example of Live Journal	47

Tiina Alekõrs

Uudiste sõnavarast: arhaismid

Tartu ülikool

Uurimused on näidanud (Kasik 2008), et ajakirjandus ei ole muutunud meelelahutuslikumaks mitte ainult uudiste valikul, vaid ka asjaliku teabe edastamisel. Sõnum püütakse edasi anda põnevamalt ja fiktiivsemalt, tarbeteksti on tunginud ilukirjanduslikud narratiivimallid. Sellele viitab mitteneutraalsete sõnade ja väljendite kasutamine. Ettekandes vaadeldakse üht mitteneutraalset sõnarühma – arhaisme. Arhailiste ehk vanamoeliste keelendite hulka on arvatud tänapäeval teiste samatähenduslikega asendunud sõnad ja väljendid, mis aitavad luua nüüdiskeeles ajalooõngu ning äratada sellega lugeja tähelepanu. Uurimise alla on võetud kolme Eesti päevalehe paberväljaannete uudistekstid ja kirjakeele korpus (1890.–1990. aastad).

Arhaismid on tihedalt seotud ühiskonna muutumisega. Keele kaudu avalduvad ühiskond ja selles toimuvad muutused ning need omakorda mõjutavad keelt. Uudisteksti kirjutaja teeb valikuid, mis olenevad tema kogemustest, maailmavaatest, väärtushinnangutest ja positsioonist ühiskonnas; ajalehest kui võimu esindajast; väljande võimalikust lugejast; ühiskondlikust kontekstist. Need mõjutavad tegurid kujundavad uudisteksti tegeliku stiili, mis ühe võimalusena avaldub sõnavaras. Kui kogu ühiskonnas normid lõdveneivad, siis sellega muutub ka ajalehtede keelekasutus.

Kirjandust

- Fowler, Roger 1991. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Halliday, M. A. K. 2004. *An Introduction to Functional Grammar*. New York: Oxford University Press.
- Hennoste, Tiit 2001. *Uudise käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kasik, Reet 2008. Uudistekstide struktuur ja keelekasutus. – *Tekstid ja taustad V*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Shevchuk, Yurko I. 1991–1993. The Linguistic and Literary Tradition in the Functional and Stylistic Stratification of the English Vocabulary. – *SAP*, No. 25–27, 169–181.
- Postimees, Eesti Päevaleht, Õhtuleht.
Eesti kirjakeele korpus (1890–1990).

Larissa Degel

Naiivne anatoomia ehk inimkeha sisemine ehitus ja funktsioneerimine eesti ja vene keele maailmapildis

Keele semantiline süsteem peegeldab inimese teadvuse (biosotsiaalset) antropotsentrismi, antropomorfismi ja egotsentrismi (Šeljakin 2002: 190–206). Apresjan (1997) leiab, et keeleline maailmapilt on antropo-, helio- ja geotsentriline, kuid kõige fundamentaalsem ja kõige rikkam on keeles antropotsentriline sõnavara, mille moodustavad sõnad, mis kirjeldavad inimese keha ja hinge, füsioloogilisi ja emotsionaalseid reaktsioone, füüsilisi, kõnelisi, mentaalseid ja tahtelisi tegevusi, seisundeid ja omadusi, inimese tegevuse tulemusi, tema eesmäärke ja professionaalset tegevust, suhteid teiste inimestega, eetilisi ja esteetilisi väärtusi jms.

Keel võib öelda meile üsna palju meie enda kohta. Keeles sisalduvad teadmised on teadupärast „naiivset“ laadi ning kipuvad erineva teaduslikust teadmisest. Iga inimkehas kulgev protsess, sooritav tegevus või aset leidev seisund omab konkreetset asukohta, nt intellektuaalse tegevuse ja intellektuaalsete seisundite asukoht on peas, ajus; emotsioonid paiknevad rinnas, täpsemalt südames jne. Erinevate asjaolude mõjul võivad seisundid muuta oma tavapärasest asukohta, nt *süda*, mis asub rinnas, *langeb*, *vajub* või *kukub* hirmust *saapasäärde*, *сerдце уходит в пятку* jne.

Ettekande tähelepanu keskmeks on naiivne anatoomia – inimkeha sisemine ehitus ja funktsioneerimine eesti ja vene keele maailmapildis. Selgitatakse, mis siseorganid ja substantsid figureerivad eesti keele ja vene keele maailmapildis, vaadeldakse siseorganite tavapäraseid asukohti ning seda, mis protsessid, tegevused ja seisundid on nende siseorganitele ja substantsidele iseloomulikud. Käsitletakse organite võimalikke muutmisi ja neid tekitavaid põhjuseid.

Kirjandust

- Apresjan jt 1997 = Апресян Ю. Д., О. Ю. Богуславская, И. Б. Левонтина, Е. В. Урысон, М. Я. Гловинская, Т. В. Крылова. Новый объяснительный словарь синонимов русского языка. Первый выпуск. Под общим руководством акад. Ю. Д. Апресяна. Предисловие. Российская Академия Наук. Институт Русского Языка им. В. В. Виноградова. Москва: Школа „Языки Славянской Культуры”, v-vi.
- Šeljakin 2002 = Шелякин, М. А. 2002. Язык и человек. – Труды по русской и славянской филологии. Лингвистика. Новая серия VII. Тарту: Тартуский университет, кафедра русского языка, 190–202.

Olga Gerassimenko

Suuline noogutus: partikkel "mhmh" eesti ja vene telefonisuhtluses

Tartu ülikool

Telefonisuhtlus on (ikka veel) ainult helikanaliga piiratud kommunikatsioonivorm. Spontaanse suhtluse puhul, mida suuline suhtlus üldiselt on, tuleb seega suhtlejal selles ainsas kanalil teha ladusat koostööd, et ära hoida või lahendada lineaarselt jooksva ja käigu pealt produtseeritava kõne planeerimisel ja ka kõne mõistmisel tekkivaid probleeme. Suulises suhtluses kasutatakse selleks efektiivseid ja ökonoomseid vahendeid. Üks neist on deiktiline partikkel *mhmh*, mis väljendab kuuldelolekut ja saab täpsema suhtlustähenduse konkreetses kontekstis. Partiklit (koos märkimisvariandiga *uh-huh*) peetakse keeleliseks universaaliks, mis käitub samamoodi mitme eri keelkonna keeltes.

Ettekanne vaatlleb partikli kasutust eesti ja vene registratuurikõnede võrreldavas korpuses (kokku 1,5 tundi salvestust; u. 18000 sõna), kasutades vestlusanalüüsi instrumentariumi. Analüüs näitab, et mõlemas allkorpuses kasutatakse partiklit jätkajana, mis innustab vestluskaaslast edasi rääkima, vastuvõtuteatena küsimusvastus sekvents (kus partiklit kasutatakse vooru tagasisaamiseks ja uue sekventsi algatamiseks; samuti kõrvalepõike sulgejana tagasi peateema juurde pöördumisel); jaatava vastusena, kus partikkel väljendab ootuspärast kinnitust (sestap kasutatakse seda enim reaktsioonina parandust algatavatele üleküsimistele, harvem ümbersõnastamistele); lõppenud sekventsi järel vooruõiguse üleandjana tagasi eelmisele kõnelejal seal, kus partikli produtseerija ootab initsiatiivi vestluskaaslaselt, kes millegipärast selle võtmata jätab.

Vene ja eesti allkorpuses kasutatakse partiklit samades funktsioonides, ent mõnevõrra erineval määral. Minimaalse ja ülimalt kontekstisidusa tagasisidevahendina on partiklil tähtis roll vestluse vooruvahetuse reguleerimisel, vestluse järjendilisel organiseerimisel ja paranduste läbiviimisel ja hindamisel – kõikides vestluse allsüsteemides.

Tiit Hennoste, Olga Gerassimenko, Riina Kasterpalu, Kirsi Laanesoo, Anni Oja, Andriela Rääbis, Krista Strandson, Mare Koit
Poliitikute kategoriseerimine netikommentaaries

Tartu ülikool

Ettekande eesmärk on analüüsida, kuidas kategoriseeritakse poliitikuid netiloo kommentaarides.

Meetodiks on rühmakuuluvuse analüüs (*membership categorization analysis*, MCA), mis lähtub arusaamast, et tegelaste kategoriseerimine tekstides on indeksikaalne ja seotud suhtlusolukorraga: suhtlejad ei võta kasutusele valmis kategooriaid, vaid on kogu aeg dünaamilised kategoriseerijad. Selliselt sobib MCA hästi anonüümsete netikommentaarie analüüsimiseks, kus autorite sotsiaalsed omadused on varjatud. Meie analüüs erineb tavalisest MCAst kahes aspektis: me ei analüüsi suulist, vaid kirjalikku suhtlust, ja tegu ei ole ühe järjepideva dialoogiga.

Materjaliks on Delfis ilmunud tekst 171 kommentaariga. Teksti tegelased on Kadri Simson ja Taavi Rõivas. Kommentaarid seostuvad osalt nn ematekstiga, moodustades paralleelseid dialoogilisi voorupaare ematekst-komm1, ematekst-komm2 jne. Sellele lisaks tekivad alamdialoogid, milles uus kommenteerija suhestab ennast mõne eelneva kommentaari ja kommenteerijaga.

Analüüs näitab, et poliitikuid kategoriseeritakse vaid osalt ja teiseselt poliitiliste tunnuste alusel. Simsonit liigitatakse ennekõike soo, vanuse, perekonnaseisu jms põhjal; Rõivase vanusele viitavad ainult kaks kommentaari, soo ja perekonnaseisu põhjal teda ei kategoriseerita. Seejuures moodustavad negatiivsed ja positiivsed liigitused keeleliselt süsteemseid kogumeid. Kategoriseerimise abil luuakse kategooriakomplektide süsteem, mis seob kommentaarid ematekstiga ja omavahel. Seega ehitavad kommenteerijad omavahelise kaudse kirjaliku suhtluse üles otsese suulise dialoogisuhtluse põhimõtetele toetudes.

Einar Kraut

Eetrikõne kui indutseeritud suhtlus

Eesti Rahvusringhääling, keelenõustaja

einar.kraut@err.ee

Eetrikõne on eesti meediapraktikas juurdunud mõiste, otsevaste rahvusvaheliselt tuntud terminile *ringhäälingukõne* (*broadcast speech*, *Rundfunksprechen*, *теле- и радиоречь*). Mõiste täiendosa rõhutab raadio- ja televisioonikõne ühist olemusjoont – suhtluse imaginaarsust (kr *αιθήρ* – kõrgeim, aistitamatu element).

Raadio-ja teleteooria ning erialase didaktika huviväljas (McWinnie, Mills) on tähtis koht probleemidel, mis tulenevad eetrikõneleja pidetusest ja “äralõigatusest” (vahetu partner puudub!) Milliste hääle- või keelevahenditega kujundab uudistediktor, reporter või saatejuht kuulajas-vaatajas illusiooni, et kõneleb isiklikult temale (temaga!) – mitte ei esita oma teemat anonüümse diskursuse võtmes, mis võiks jätta kuulaja ka ükskõikseks? Isiklik eetri- ja õpetuskogemus ajendab visandama hüpoteesi eetrikõne induktiivsest (taotlevalt ergutuslikust) iseloomust. Kõneleja suutlikkus keskenduda kujuteldavale (nähtamatule) partnerile, nagu oleks see “siinsamas”, ei oma pelgalt illusoorset tähtsust kui väline mõjutamisvahend – ta motiveerib ja stimuleerib suhtlusfunktsiooni kaudu kogu sisulist kõneloomet. Suhtluse täpsus ja ehtsus on põhifaktor, tänu millele 1) käivitub kõnelejas loovalt teemakohane mõtte- ja kujutlusvool, 2) keelelisse väljendusse kaasatakse automaatselt faatilis-ekspressiivne mootorika (žesti, miimika ja häälevahendite ehe spontaansus), 3) sünnib kõne, mis mitte ainult ei tundu loomulikuna, vaid on tihe, sisukas ja kõitev tõeliselt. Omaette väärib märkimist, et oskajal rakenduvad needsamad mehhanismid töösse ka reproduktiivse tekstiesituse puhul (uudiste, teadete lugemine). Vähem tähtis pole järeldus, et samasugune psühho-füsioloogiline enesesisendus töötab ja on tegelikult vajalik mis tahes kõnesuhtluses (ka reaalselt juuresoleva partneriga).

Laiem tagamaa: pariteetsus (pööratavus, liigispetsiifiline empaatiavalmidus) kui kõnelise suhtlusvõime neurosemiootiline alus; suhtluse teeb võimalikuks “analoog-vastuvõtja” põhimõte kõnetaju närviotsessides ning väheste, kuid täpsete stiimul-signaalide (hääli) automaatne täiendamine eluliselt juurdekuuluvaga). Rakendusvõimalusi kõneloome üldteooria, kõne- ja lugemisõppe metoodika ning üldise kasvatusteaduse seisukohalt. Küsimus kõne kohast nüüdis- ja tulevikumeedias.

Kirjandust

McWinnie, Donald 1959. *The Art of Radio*. London: Faber and Faber.

Mills, Jenni 2004. *Broadcast Speech*. Amsterdam etc: Focal Press.

Eva Ingerpuu-Rümmel

Tõlkimine ja tähenduste seletamine võõrkeeletunnis¹

Tundmatute sõnade ja väljendite seletamine on võõrkeeletunni lahutamatu osa. Mõnikord on seletajaks õpetaja, mõnikord aga õpilased ise. Keeletunnid on suuremalt jaolt pühendatud sõnade ja grammatika omandamisele, kuid ühest keelest teise tõlkimisel võtavad nii õpetajad kui õpilased sageli appi kehaliigutused. Žestid ja miimika on loomulikud tõlkevahendid meie igapäevases suhtluses nii tänaval kui koolis.

Uurimistöö eesmärgil filmisin ühes Eesti kõrgkoolis loenguid, kus õpiti eesti keelt võõrkeelena. Neis loengutes toimus kogu suhtlus eesti keeles ja võis märgata, et üldiselt tõlgiti tundmatuid sõnu teistesse keeltesse (näiteks vene või inglise keelde) väga vähe. Kuid seal leidsid ilmekaid näiteid kehaliigutuste kaasamisest võõraste sõnade tõlkimisel. Nii õppejõud kui üliõpilased kasutasid tähenduste edasiandmisel tavaliselt sõnu ja kehaliigutusi koos ning rakendasid sealjuures erinevaid strateegiaid.

Kehaliigutused aitavad olukordades, kus inimene teab sõna, kuid ei suuda leida teisi sobivaid sõnu selle kirjeldamiseks. Mõnikord kulub mõne mõiste sõnadesse panemisele nii palju aega, et lihtsam on see kiiresti liigutustega ette näidata. Vahel kasutatakse uut sõna koos kaasneva žestiga, et tähendust veelgi rõhutada. Kuid tihti ei teadvusta inimesed endale selliste strateegiate olemasolu. Uurimus aitab tähelepanu juhtida, et keeleõppes ning tavaeluski võib liigutuste teadlikul ja osaval kasutamisel lahendada keeleliselt keerulisi olukordi.

Kirjandust

- Gullberg, M. 1998. *Gesture as Communication Strategy in second Language Discourse: A Study of Learners of French and Swedish*. Lund: Lund University Press.
- Kendon, A. 2004. *Gesture: Visible Action as Utterance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McCarthy, M. 1991. *Discourse Analysis for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹ Uurimus on valminud ETFi grandi 8008 toel.

Heiki-Jaan Kaalep, Kadri Muischnek

Kaua tehtud kaunikene: morfoloogiliselt märgendatud koondkorpuse ja tasakaalus korpuse kasutajaliides Keeleveebis

Tartu Ülikool

TÜ Koondkorpuse suurus on nüüdseks umbes 230 miljonit sõna. Ka väiksemana on Koondkorpus ja selle tasakaalustatud allosa Tasakaalus korpus olnud keeleteadlastele tänuväärseks materjaliallikaks. Korpuse koostajad on aga ikka ja jälle pidanud vastama küsimusele: millal saab teie korpusest otsida sõna algvormi järgi. Oma ettekandes annamegi teada hea uudise: nüüd saab.

Morfoloogiliselt märgendatud korpuse kasutajaliides asub aadressil www.keeveeb.ee. Selle kaudu saab Koondkorpusele ja Tasakaalus korpusele esitada päringuid sõnavormi, algvormi e lemma ja sõnavormis avalduvate grammatiliste kategooriate või nende kahe eelneva kombinatsiooni põhjal. Kasutajaliidese loomisel on eesmärgiks olnud leida tasakaal kasutusmugavuse ja päringuvõimaluste vahel.

Koondkorpuse ja Tasakaalus korpuse märgendamine toimus täisautomaatselt; kasutati Markovi peitmudelil põhinevat trigrammidega statistilist ühestajat *t3mesta*, mille korrektsus on ligikaudu 95% (olenevalt allkeelest).

Planeeritavas ettekandes tutvustame näitepäringute najal selle kasutajaliidese võimalusi ja piire ning vaatleme ka morfoloogilise ühestamise vigu, st olulisemaid ühestamata jäänud või vale analüüsi saanud sõnavormide tüüpe.

Annekatriin Kaivapalu

Lähtekeele mõju retseptiivse mitmekeelsuse toimimise alusena

Tallinna Ülikool

Retseptiivse mitmekeelsuse all mõeldakse sellist mitmekeelse kommunikatsiooni viisi, kus kumbki osapool kasutab suhtlemisel oma emakeelt ja mõistab kaasvestleja keelt. Retseptiivset mitmekeelsust on käsitletud peamiselt sotsiaalse, sotsiokultuurilise ja keelepoliitilise nähtusena. Kuna tegemist on keelekasutusolukordadega, kus keelelised ressursid konstrueeritakse ja realiseeritakse keelekasutajate ühistes keelelistes toimingutes, toimib retseptiivse mitmekeelsuse põhimõte ka keele õppimisel nii suulistes kui kirjalikes keelekasutusolukordades. Retseptiivse mitmekeelsuse toimimise aluseks on lähtekeele positiivne mõju, mis lähedaste sugulaskeelte puhul on keelesüsteemide formaalse, funktsionaalse ja semantilise sarnasuse tõttu eriti ulatuslik.

Ettekandes analüüsitakse, mida ja kuidas soomekeelsed eesti keele õppijad ja eestikeelsed soome keele õppijad mõistavad vastavalt eesti- ja soomekeelsest kirjalikust tekstist ilma seda keelt õppimata oma emakeele põhjal. Analüüsi aluseks 2009./2010. õppeaastal Jyväskylä, Joensuu, Tallinna ja Tartu ülikoolides läbi viidud uurimus. Uurimuse käigus paluti soomekeelsetel eesti keele õppijatel ja eestikeelsetel soome keele õppijatel eesti ja soome keele algkursuse esimesel kohtumisel kirjeldada, mida nad loetud tekstist mõistsid, millele arusaamine tugines ja milliseid strateegiaid nad kasutasid. Uurimuse tulemused osutasid, et lähedasest sugulaskeelest mõistetakse ilma eelneva õppimiseta teksti põhisisu, samuti lähte- ja sihtkeeles sarnaseid leksikaalgrammatilisi konstruktsioone. Tekstist arusaamise protsessis osalesid kõik keeletasandid (foneetika, fonoloogia, morfoloogia, süntaks), kusjuures eriti tähtis roll oli lausekontekstil. Olulised tegurid oli veel õppija strateegiline kompetents, oma emakeele süsteemi ja ajaloolise arengu tundmine ning metalingvistiline teadlikkus. Sihtkeele omandamise etappide seisukohalt on tähelepanuväärne, et keeleliste elementide omandamine (*item learning for comprehension*) ja keelesüsteemi omandamine (*system learning for comprehension*) toimivad lähedasest sugulaskeelest arusaamisel samaaegselt.

Mari-Liis Kalvik, Meelis Mihkla

Mõningaid pidepunkte oluliste vältetunnuste otsinguil sidusas kõnes

Eesti Keele Instituut

Kommunikatsiooni üheks variandiks on tekst-kõnesüntees, mille loomulikumaks muutmisega tegeletakse pidevalt. Meie uurimise all on kõne ajaline struktuur ning kõnerütm, täpsemalt eesti ühiskeele kolm vältet. Kõnesünteesi täiustamiseks tuleb otsida, kirjeldada ja kaaluda välteid iseloomustavaid tunnuseid, et leida kõige olulisemad, mida saaksime rakendada kõnesünteesi täiustamiseks. Seni paika pandud parameetrid, mille abil välted realiseeruvad, on kestuslikud ja tonaalsed. Igat vältet iseloomustab kindlakskujunenud suurusega rõhulise ja rõhutu silbi suhe. Kestussuhete alusel eristub lühike ehk esimene välde, pikkade ehk teise ja kolmanda välte eristamisel on oluline osa iseloomulikel põhitoonimuutustel (Ross, Lehiste 2001; Lippus jt 2007; Asu jt 2009). Lisaks neile tavapärastele tunnustele käsitleme oma ettekandes ka A. Eegi ideid, mis tõstavad tähelepanu alla naaberhäälikute suhted ning intensiivsuse osa vältete moodustumisel (Eek ja Meister 2003).

Ettekande eesmärgiks on tutvustada suure ja mitmekesise andmestu põhjal saadud tulemusi ning teha vahekokkuvõtte, milliseid andmeid oleme oma ülesande elluviimiseks saanud ja mida peaksime edasi tegema.

Kirjandust

- Asu, E. L., P. Lippus, P. Teras, T. Tuisk 2009. The Realization of Estonian Quantity Characteristics in Spontaneous Speech. *Nordic Prosody – Proceedings of the Xth Conference, Helsinki 2008*. Editors Aaltonen, O., Aulanko, R., Vainio, M. Frankfurt: Peter Lang Verlag, 49–56.
- Eek, A., Meister, E. 2003. Foneetilisi katseid kvantiteedi alalt. – *Keel ja Kirjandus* 11–12, 815–837; 902–916.
- Lippus, P., K. Pajusalu, J. Allik 2007. The Tonal Component in Perception of the Estonian Quantity. *The Proceedings of the 16th International Congress of Phonetic Sciences, Barcelona, Spain, 3–9 August 2003*, 771–774.
- Ross, J., I. Lehiste 2001. *Estonian Prosody. The Temporal Structure of Estonian Runic Songs. Phonology and Phonetics 1*. Editor Aditi Lahiri. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 37–56.

Krista Kerge

**Asünkroonsed interaktiivsed tekstid: ootamatut ja ootuspärast
Tallinna Ülikool**

Interaktiivsust peetakse viimased kolmkümmend aastat igasuguse teksti tunnuseks, kuivõrd tekst saab tähenduse kontekstis ja tõlgenduse loob vastuvõtja (nt Gee 2008). Samas eristuvad muudest need tekstid, mis on vastastikku tihedamini seotud, nt suulise dialoogi voorud, kirja- ja meilivahetus või meediatekstid ja nende kommentaarid. Enam on uurimusi suulise sünkroonsuhtluse kohta ja vähem kirjaliku asünkroonse suhtluse kohta (vt nt Marques 2008). Ettekanne võtab vaatluse alla just viimase, tuues esile paberkirjade ja meilide mõned lingvistilised tunnused ning võrreldes neid omavahel ning *on-line*-ajalehtede kommentaaridele omasega. Uurimuse keskmes on peamiselt tekstide tihedus ja selle mõõtmise meetodid, kuid mõnede kirjaliikide võrdluses vaadeldakse ka võõr- ja tsitaatainese määra (vrd Mägedi 2003), teksti pikkust, lause pikkust jm. Tiheduse mõistel ja selle mõõtmise võimalustel peatutakse pikemalt (vrd Ure 1971, Ellis 1994, Croft 2001 jm).

Kirjandust

Croft, William 2001. *Radical Construction Grammar. Syntactic Theory in Typological Perspective*. Oxford, NY: Oxford University Press.

Ellis, Rod 1994. Factors in the incidental acquisition of second language vocabulary from oral input: a review essay. – *Applied Language Learning* 5 (1), 1–32.

Gee, James Paul 2008. *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and method*. 2nd edition. NY, London: Routledge.

Marques, Gorete 2008. Establishing a Continuum in Spoken and Written Language in Student Emails. – *Systemic Functional Linguistics in Use. Odense Working Papers in Language and Communication* vol. 29. Edited by Nina Nørgaard, 564–576.

Mägedi, Merike 2003. Sõnavara võõrus. Võõrsõnad eesti tekstis. Magistritöö. (Käsikiri TLÜ eesti keele ja kultuuri instituudis). Tallinn: TLÜ folioloogiateaduskonna eesti filoloogia osakond.

Ure, Jean 1971. Lexical density and register differentiation. – *Applications of Linguistics*. Edited by G. Perren, J. L. M. Trim. London: Cambridge University Press, 443–452.

Margit Kurm

Tarkvaraline terminitööriist Tildest

Õppurite, tõlkijate ja terminoloogide terminiotsi- ja tõlkimistöö hõlbustamiseks on lokaliseerimis- ja tarkvaraettevõtte Tilde Eesti äsja välja andnud **Microsoft Wordi 2007 jaoks mõeldud lisandmooduli**, mille abil pääseb Wordi terminipani kaudu juurde ligikaudu kahele miljonile terminile ja enam kui sajale EuroTermBanki kogumile/andmebaasile ning mitmele välisandmebaasile (TermNet.lv, OSTEN, BoBiDic, IATE).

Terminitööriista eelised:

- Võimaldab leida terminite tõlkevasteid ja definitsioone
- Lubab kasutada otsingut täpsustavaid kriteeriume, nagu keel ja valdkond
- Lubab korraga otsida valitud tekstilõigus mitme termini tähendusi
- On mugav – termini tõlkevasted leiab paari hiireklõpsuga (lisandmoodul on integreeritud iga päev kasutatava tarkvara Wordi külge)
- Tagab ajasäästu ja kvaliteedi – paljud heatasemelised terminibaasid on korraga kättesaadavad
- Kasutamiseks tuleb lisandmoodul Internetist alla laadida ja seejärel arvutisse paigaldada.

Terminitööriista beetaversiooni saab tasuta alla laadida veebilehelt http://www.tilde.ee/matt_download.php

Tilde majutab ja arendab mitmekeelset terminiportaali koostöös rahvusvahelise EuroTermBanki konsortsiumiga, mille koosseisu kuulub ka Tartu Ülikool.

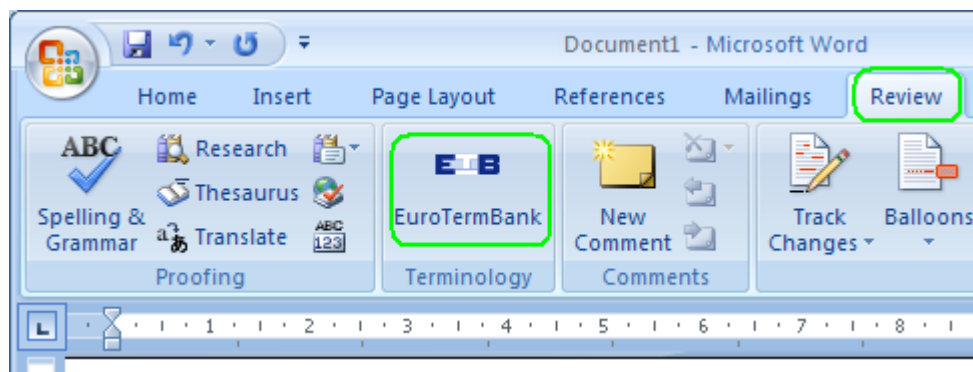
Terminibaaside omanikud on andnud terminiportalile tasuta kättesaadavaks tegemiseks oma terminiandmebaasid. Praegu on seal saadaval 27 Euroopa keelt.

Eesti keel on esindatud 99 436 terminiga 14 sõnastikust.

Otsime ka Eestist uusi partnereid, kes on terminipankade ja muude terminiallikate omanikud ja kes on huvitatud oma Interneti-põhiste sõnastike ja terminibaaside avaldamisest märksa laiemale kasutajaskonnale. Eesmärk on teha tasuta kättesaadavaks rohkem eestikeelseid terminibaase.

Termini- ja tõlketööriista (projekt MATT) väljatöötamise jaoks saadi 2009. aastal EAS-i kaudu Euroopa Regionaalfondi toetust.

LISAKS DEMONSTRATSIOON



Krista Liin

Grammatikakorrektor eestikeelsetele tekstidele

Tartu Ülikool

Tänapäeva uues meedias; internetiportaalide kommentaarides, jututubades jms kohtame sageli keeleliselt ebakorrektselt teksti. Mõnel juhul on see taotluslik, teistel tuleneb näiteks kiirustamisest või ka oskamatuses. Just need meediakanalid omavad aga üha suuremat rolli tekstide seas, mida me loeme ja mille keelekasutus meile meelde jääb.

Samuti kasutame arvutil kirjutamiseks tekstiredaktoreid, milles pole enam vaja kirjutada tervet teksti või lauset algusest lõpuni, vaid võib kirjutatut muuta, kustutada või ümber tõsta, mida tehes kaob sageli ülevaade lausest ning võivad sisse tulla vead.

On vigu, mille teksti arvutisse sisestamisel leiab üles juba mitmetesse rakendustesse integreeritud speller, kuid juhtudel, kus kirjas olevad sõnad on küll eesti keeles olemas, kuid ei moodusta korrektset lauset, on vaja grammatikakorrektorit, mis kontrolliks mitte üksnes sõnastikku, vaid ka sõnade esinemise konteksti. Eesti keele jaoks siiani vastav rakendus puudub.

Ettekandes käsitletakse Tartu Ülikoolis koostamisel olevat eestikeelsetele tekstidele mõeldud grammatikakorrektorit, mida on testitud erinevatel eelpoolnimetatud tekstiliikidel: nii internetikommentaare, arvutil kirjutatud teadustööde mustandite, õppijakeele tekstide korpustel kui ka Tartu Ülikooli Eesti keele koondkorpusest saadud ajalehetekstidel. Antakse ülevaade seni sisse võetud vealiikidest: kirjavahemärgi- ja ühildumisvigade tuvastamise ning sobivate veateadete ning paranduste väljastamisega seotud probleemidest.

Diana Maisla

Lause verbi ajavormi sobivuse hindamisest

Tartu Ülikooli Pärnu kolledž

Verbi ajavormide kasutamine on üks grammatika valdkondadest, mis pakub jätkuvalt huvi teise keele omandamise uurijatele. Ettekandes tutvustan grammatilise õigsuse hindamise testi tulemusi, milles võrdlen 96 vene ja võrdlusrühmaks olnud 100 eesti emakeelega üliõpilase valikuid ülesandes, kus tuli hinnata oleviku ja kolme mineviku ajavormi sobivust lausesse skaalal *sobib täpselt / sobib samuti / ei sobi*. Kogutud andmeid on töödeldud SPSS-programmi abil ning eri statistiliste testide tulemuste põhjal selgitatud välja erinevused keelejuhtide rühmade vahel. Olulised erinevused kahe rühma vahel ilmneseid täis- ja enneminevikulise verbi sobivusele antud hinnangute vahel, kuid oleviku ja lihtmineviku sobivust on vene keelejuhid hinnanud eesti keelejuhtidega suhteliselt sarnaselt.

Ajavormi sobivusele antud hinnanguid põhjendas 57 keelejuhti. Põhjenduste ja tegelike valikute järgi saab teha järeldusi nii vene kui ka eesti keelejuhtide teadmiste ja arusaamiste kohta ajavormide kasutamisest. Eesti keelejuhtide põhjendustest selgub, et liht- ja enneminevikku peetakse ajavormideks, mis väljendavad minevikus toimunud tegevusi. Täisminevikku tajutakse tugevalt olevikuga seotud ajavormina. Vene keelejuhid eristavad olevikku ja lihtminevikku, st oskavad hinnata nende sobivust lausesse ning seda hinnangut ka põhjendada. Erinevalt eestlastest täismineviku ajavormi seotust olevikuajaga ei mõisteta, see seostub vene keelejuhtidele faktide konstateerimise, tegevuse korduvuse, lõpetatusega ja jätkuvusega. Ennemineviku ajavormi sobivust või mitesobivust lausesse on eesti keelejuhid hinnanud väga üksmeelselt, kuid suurel osal vene keelejuhtidest tundub selle ajavormi kasutamise suhtes olevat suuri kõhklusid.

Raili Marling

Päikest ja muud toredat: framing interpersonal relations in student-instructor e-mail communication

University of Tartu

The presentation is dedicated to the analysis of e-mail communication between university students and their instructor. The student-instructor relationship has traditionally been characterized by notable power-distance, but in the context of the relatively informal channel of e-mail communication the distance has been reduced considerably and results in interesting and frequently ambivalent negotiations of interpersonal relationships. The focus of the paper is on the use of markers of distance and solidarity, especially politeness markers and the phrasing of requests, in e-mails sent by students to an instructor, both in English and in Estonian. The data will be analyzed with the help of the critical discourse analysis framework of Norman Fairclough (1989, 1992), focusing on textual practice and discursive practice. The presentation seeks to test whether the traditional tools of discourse analysis are applicable in the changed communication environment of the internet. Therefore, the analysis will be complemented with insights into multimodal discourse by Kress and van Leeuwen (2001). The research for the presentation was partly supported by ETF grant 8008.

References

- Brown, Penelope and Levinson, Stephen 1987. *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press.
- Fairclough, Norman 1989. *Language and Power*. Longman.
- Fairclough, Norman 1992. *Discourse and Social Change*. Polity Press.
- Kress, Gunther and Theo van Leeuwen 2002. *Multimodal Discourse. The Modes and Media of Contemporary Communication*. Hodder Arnold.

Raili Pool, Andriela Rääbis

Telefonivestlused eesti keele õpikutes

Tartu Ülikool

Ettekandes käsitletakse täiskasvanud algajatele mõeldud eesti keele kui võõrkeele õpikutes sisalduvaid telefonivestlusi. Materjalikogu koosneb 56 dialoogist, mis on pärit kuuest aastatel 1999–2009 ilmunud õpikust. Ettekandes vaadeldakse õpikudialoogide funktsioone ning keskendutakse telefonivestluste sissejuhatuse struktuurile, võrreldes õpikutes sisalduvaid vestlusi autentsete suuliste dialoogidega.

Eri kultuurides on telefonivestluste sissejuhatuse mudelid erinevad. Sissejuhatuse sekventsid esinevad eri tingimustel, neid ei saa lihtsalt teise kultuuri üle kanda. Kui inimene käitub oma kultuuri mudeli järgi, võivad tekkida probleemid. Seetõttu on oluline tutvustada eesti keelt võõrkeelena õppijatele eestlaste tüüpilist vestluskäitumist ning valmistada neid ette reaalselt suhtlusolukordadeks eestikeelses keskkonnas. Eesti keele õpikutes on telefonidialooge suhteliselt palju, mis näitab, et telefonivestluste konventsioonide õpetamist peetakse oluliseks. Telefonidialoogidel on lisaks pragmaatilise info vahendamise funktsioonile enamasti veel ka keele struktuuri õpetamise funktsioon.

Eesti telefonivestluse sissejuhatuse täismudel koosneb neljast sekventsist (Rääbis 2009):

1. Kontakti loomine (kutsung – vastus).
2. Tervitamine.
3. Identifitseerimine.
4. Olukorra selgitamine.

Tavaliselt on sissejuhatused aga lühemad, nende struktuur oleneb suurel määral konkreetsest situatsioonist.

Õpikudialoogide sissejuhatused on üsna mitmekesised, seejuures on ametikõnede struktuur autentsete vestlustega sarnasem kui argivestlustel. Enamasti puudub õpikuvestlustes eraldi vooruna kutsung ehk telefonihelin ning umbes pooltes dialoogides algab vestlus mitte vastaja, vaid hoopis helistaja vooruga, ka pole sageli selge, kuidas vestlejad üksteise identifitseerimiseni jõuavad.

Kirjandust

Rääbis, Andriela 2009. Eesti telefonivestluste sissejuhatuse: struktuur ja suhtlusfunktsioonid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Maria Dolores Porto, Universidad de Alcalá

Silvia Molina, Univ. Politécnica de Madrid

Isabel Alonso, Univ. Autónoma de Madrid

Are newspaper blogs “real” blogs? A multimodal analysis of political blogs in british newspapers

Blogs have become the newest genre on the Internet. They only started about ten years ago and have expanded and developed at high speed, as most of what is related to Information and Communication Technologies (ICTs) and especially what is related to the Internet.

On the other side, such a fast evolution is making it difficult for scholars and analysts to grasp the main features of blogs and to study the consequences of the massive use of the genre in our culture and society (Rodzvilla 2002). As a matter of fact, much of what is commonly claimed about blogs (they are highly interactive, absolutely multimodal, essentially narrative, potentially revolutionary, completely independent from major publishers, etc) is now being questioned (Herring, Scheidt, Bonus, & Wright, 2004). Part of the confusion can derive from studying blogs as a homogeneous genre, which they are not. In only a decade they have developed to the point that several sub-genres can now be distinguished among them and there are big differences between personal, intimate blogs conceived as a diary not expected to be read by a high number of people, and corporate blogs for marketing purposes or journalistic blogs, conceived as mass media.

For this reason, our paper focuses on one of these subgenres, even if one of the most widely read, journalistic political blogs associated to mainstream newspapers. We have analysed several political blogs from two major newspapers in UK, *The Guardian* and *The Times*. Our hypothesis is that this kind of blogs are not as interactive as it is often claimed of blogs and even that multimodality in these texts is also quite limited. Besides, as they are part of a newspaper and usually comment on news that readers are expected to know about, the evaluative share of the text widely surpasses the narrative one, which arguably invalidates the significance of the sequentially dated entries. Finally, other general features of this kind of blogs are also considered as well as their relation and possible contribution to the whole newspaper.

References

- Herring, S.; L. A. Scheidt; S. Bonus; E. Wright. 2004. Bridging the Gap: A Genre Analysis of Weblogs. – Proceedings of the Hawaii International Conference on Systems Science HICSS-37. At www.csus.edu/indiv/s/stonerm/genreanalysisofweblogs.pdf (last accessed March, the 10th 2010).
- Rodzvilla J. (ed.) 2002. We've Got Blog: How Weblogs are Changing Our Culture. Cambridge MA: Perseus Publishing.
- Ventola, E.; Moya, J. 2009. *The World Told and the World Shown*, London: Palgrave Macmillan. [doi:10.1057/9780230245341](https://doi.org/10.1057/9780230245341)

Helin Puksand

Eesti teismelised ja meediatekstid

Tallinna Ülikool

Kirjaoskuse eesmärk on viimase paarikümne aastaga muutunud. Kui varasemalt on kirjeldatud kirjaoskust kui lihtsalt võimet lugeda ja kirjutada, siis tänapäeval peetakse universaalse kirjaoskuse eesmärgiks võimet lugeda ja kirjutada kriitiliselt keerulisi tekste, kasutades tõlgendamist. Samuti on muutunud teksti mõiste: mõiste *tekst* hõlmab nii traditsioonilise trükitud materjali kui ka mitmekesiseid meediatekste, sisaldades ka interneti, filmi ja televisiooni (Considine, Horton, Moorman, 2009; vt ka Gee 2008; Kucer 2009 jm). Meediakirjaoskust defineeritakse kui võimet kasutada eri liiki infovorme, mis sisaldavad nii trükitud kui trükkimata teksti, neid analüüsida, hinnata ja vahendada (Considine & Haley, 1999).

Noored elavad maailmas, kus meediatekstide lugemine on sama tavaline kui raamatute lugemine. Statistikaameti andmetel kasutab Eestis 97,9% 16–24-aastastest noortest nii arvutit kui ka interneti (Eesti Statistika 2009). Tänapäeva õpetajate vastutus on ehitada sild õpilaste olemas olevate teadmiste ja õppesisu vahel, et teismelised võiksid olla edukad nii koolis kui väljaspool kooli (Considine, Horton, Moorman, 2009).

Käesolev ettekanne annab 2008. aastal tehtud uurimusele põhjal teada, kui palju 9. ja 11. klassi õpilased kasutavad arvutit ja missuguseid tekste nad arvuti vahendusel loevad.

Kirjandust

- Considine, D. M., Haley, G. 1999. Visual messages: Integrating imagery into instruction. Englewood, CO: Libraries Unlimited.
- Considine, D., Horton, J., Moorman, G. 2009. Teaching and reading the millennial generation through media literacy. – Journal of Adolescent & Adult Literacy, 52 (6), 471–481. [doi:10.1598/JAAL.52.6.2](https://doi.org/10.1598/JAAL.52.6.2)
- Gee, James P. 2008. Social Linguistics and Literacies: Ideology on Discourses. London, NY: Routledge.
- Eesti Statistika. 2009. 16–74-aastased arvuti ja interneti kasutajad. <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>. [Vaadatud 15. novembril 2009.]
- Kucer, Stephan B. 2009. Dimensions of Literacy. NY: Routledge, Taylor & Francis Group.

Pille Põiklik

Positsioneerimine siin ja seal: analüüsimeetodi rakendamisest erinevatel tekstidel²

Tartu Ülikool

Positsioneerimine on keelekasutusele ja suhtlemisele omane – osalisi ja sündmusi vaadeldakse ja paigutatakse üksteise ja taustsüsteemi suhtes ning selline suhestamine mõjutab oluliselt seda, kuidas neid osalisi ja sündmusi nähakse. Positsioneerimine toimub nii teksti- kui ühiskonnatasandil. Need tasandid on omavahel seotud ja analüüs peaks seda peegeldama.

Üks viis positsioneerimise analüüsimiseks on Paul Chiltoni (2005) koordinaatteljestik, mis kaardistab tekstis leiduvaid ajale, ruumile ja modaalsusele viitavaid elemente. Chiltoni meetodikat on eelkõige rakendatud poliitiliste kõnede analüüsis. Ettekandes käsitletakse raskusi, mis võivad tekkida Paul Chiltoni (2005) koordinaatteljestikul põhineva meetodika rakendamisel teistele tekstitüüpidele. Üheks selliseks tekstitüübiks on meediatekstid, mille puhul on reeglina raskem ühese vaatenurga või osaliste omavaheliste seoste määramine kui näiteks kõnede puhul. Konkreetset näidet ettekandes pärinevad ingliskeelsest meediast ehk Ühendriikide ajalehtede uudistekstidest. Teise tekstitüübina kaalutakse ettekandes, kas ja kuidas oleks võimalik Chiltoni meetodit rakendada eestikeelsele (meedia)tekstil, ning arutletakse, kas ja milliseid raskusi see endaga kaasa võiks tuua.

Kirjandust

Paul Chilton 2005. *Analysing Political Discourse. Theory and Practice*. London and New York: Routledge.

² Ettekanne on valminud tänu Eesti Teadusfondi granti nr 8008 toele.

Siiri Pärkson

Partneri algatatud parandused võlur Ozi eksperimentides kogutud dialoogides

Tartu Ülikool

Ettekandes tutvustan 2009. aastal toimunud võlur Ozi eksperimentide läbiviimist ja tulemusi. Eksperimendi käigus paluti katseisikutel etteantud veebilehel testida inimesega eesti keeles kirjalikult suhtlevat programmi (dialoogsüsteemi), mis annab kino-, telekavade- või ilmainfot. Tegelikult vastas katseisikute küsimustele interneti vahendusel inimene (võlur Oz) – eksperimendi läbiviija. Selle eksperimendi aluseks on hüpotees, et inimesed suhtlevad omavahel teistmoodi kui arvutiga. Tegu on maailmas laialdaselt rakendatava meetodiga, mille eesmärgiks on koguda dialooge, mis kajastavad inimeste keelekasutust arvutiga suheldes. Kogutud keelematerjali põhjal saab andmeid sellise programmi loomiseks, mis annab kasutajatele infot just neile kõige mugavamal ja meeldivamal viisil. Tulemustest selgus ka, et oluliseks osutus fakt, et katseisikutel oli ekraanil näha animatsioon nendega suhtlejast (virtuaalne infoagent). Oma uurimistöös keskendun peamiselt dialoogides esinevatele parandusliigile, mida konversatsioonianalüüsi järgi nimetatakse partneri algatatud parandusteks: üleküsimine, ümbersõnastamine ja mittemõistmine. Ettekandes vaatlen, mis tüüpi parandusi esineb eksperimentides kogutud dialoogides enim ja milliseid keelereegleid (mustreid) järgides need lausungid on üles ehitatud. Teen seda Tartu Ülikoolis väljatöötatud tüpologia alusel. Lisaks tutvustan tähelepanekuid selle kohta, missuguseid suhtlemismustreid kasutavad inimesed, kui nad suhtlevad interneti vahendusel programmiga, mis saab neist aru ja vastab loomulikus keeles. Dialoogsüsteemi edukaks töötamiseks on vaja täpselt teada, mis tekitab suhtlusprobleeme, kuidas probleeme vältida ja kuidas tekkinud probleemidega edukalt toime tulla.

Merike Ristikivi

Ladina terminid Euroopa Kohtu lahendites: kas ainult õigusajalooline traditsioon?

Tartu Ülikool

Mandri-Euroopa õigus on arenenud ladina keele baasil ning lähtub Rooma õigusel põhinevast mõistete süsteemist. Ladina keel on olnud tihedas ajaloolises seoses Euroopa õiguse arenguga, peamine hulk õigusteaduse alasest kirjandusest, aga ka õigusaktid on koostatud möödunud sajandite jooksul ladina keeles. Ehkki 21. sajandil ei ole ladina keel enam aktiivne õigus- ja teaduskeel, on säilinud tema tähtsus Euroopas juristide kommunikatsioonivahendina eelkõige erialaste terminite näol.

Ettekanne keskendub Euroopa Kohtu lahendites esinevatele ladina terminitele ja analüüsib, milline on sõnavara, mida õiguspraktikud oma otsuste formuleerimisel rakendavad. Seejuures võetakse vaatluse alla ka viimase aastakümne jooksul Euroopa Kohtu lahendite kaudu õiguskeelde jõudnud uued terminid ning uuritakse, kuidas suhestub Euroopa kohtunike terminiloome sajandeid kasutatud ja õigustraditsioonide ajaloolist järjepidavust kandvate terminitega.

Kirjandust

- Berteloot, P. 1999. Der Rahmen juristischer Übersetzungen. – Recht und Übersetzen. Hrsg. G. R. de Groot, R. Schulze. Baden-Baden: Nomos, 101–113.
- Kennett, W. A. 2000. Enforcement of judgements in Europe. Oxford: University Press.
- Lenaerts, K., D. Arts 1999. Procedural Law of the European Union. London: Sweet and Maxwell.
- Liivak, M. 2005. Euroopa Kohtu dokumentide tõlkimine eesti keelde. – Õiguskeel 1/2005, 9–14.
- Ristikivi, M. 2009. Latin terms in the Estonian legal language: form, meaning and influences. Dissertationes Iuridicae Universitatis Tartuensis, 26. Tartu: Tartu University Press.

Ingrid Rummo

AJA mõiste kommunikatiivses situatsioonis³

Tartu Ülikool

Ettekandes keskendutakse suulisele suhtlusele, jälgitakse tähenduse tekkimist, arenemist ja teisenemist suhtlussituatsioonis. Konkreetsemalt vaadeldakse, kuidas mõiste AEG dialoogis vestluspartnerite koostöös välja kujundatakse, s.t kuidas seda abstraktset nähtust kontseptualiseeritakse, sellele konkreetne sisu antakse, mis käežestide ja näoilmete abil edastatakse. Põhjus, miks keskendutakse just mainitud väljendusvahenditele ehk suhtlusmodaalsustele, aga mitte sõnalisele keelele, mille all üldjuhul keelt lihtsustatult mõistetakse, on ühe dialoogipartneri kromosomaatiline vaimupuue Patau sündroom. Uuritava subjekti kõne on kahjustatud, tal on motoorne afaasia, mis on spetsiifiline ekspressiivne kõnehäire. Vastandina retseptiivsele kõnehäirele on ekspressiivse kõnehäirega inimese väljendusoskus oluliselt kahjustunud, kõnest arusaamine aga seejuures normi piires. Keeleainestikku kogudes on autor kasutanud suhtlussituatsioonide videotehniliste vahenditega salvestamist ja osalusvaatlust. AJA mõiste kontseptualiseerimise erinevate tahkude kohta vt näiteks ka Charles Goodwini artiklit „Time in action“ (2002). Ettekandes esitatakse näitena ühe suhtlusolukorra kirjeldus ja analüüsitakse selle abil, kuidas subjekti vestluspartner mõistab käežesti kommunikatiivsete funktsioonide avaldumise kaudu oma kaaslase väljendatud mõiste sisu ning sõnastab selle.

Kirjandust

Goodwin, Charles 2002. Time in action. – Current Anthropology, 43.
http://www.sscnet.ucla.edu/clic/cgoodwin/02time_action.pdf (22.03.2010).

³ Uurimus on valminud ETFi grandi 8008 toel.

Marianne Spoelman

The use of the partitive case in Finnish learner language: The adverb *paljon* as a quantifier of partitive subjects and objects

University of Oulu, Finland

The partitive case, a typical case in Finnic languages used to express unknown identities, partialness and irresultative actions, has often been found to be problematic for learners of Finnish as a foreign language.

This corpus study focuses on constructions in which the adverb *paljon* ('many', 'much', 'a lot') is used as a quantifier of partitive noun phrases functioning as the subject (1) or object (2) of the sentence. The analysis was conducted as part my Ph.D. project on the use of the partitive case in the written Finnish of Estonian, German and Dutch learners of Finnish. The aims of the Ph.D. project are to identify and explain the major stumble-blocks learners experience in the use of the partitive case as well as to identify the influence of the learners' first language (L1 influence) on their use and acquisition of the partitive.

- | | | | |
|----|---|-----|--|
| 1) | Hänellä on paljon <u>ystäviä</u> . | (2) | Sain paljon <u>joulukortteja</u> . |
| | He-Adess be-3Sg a-lot-of friend-Part.Pl | | receive-Past.1Sg a-lot-of Christmas card-Part.Pl |
| | 'He has a lot of friends.' | | 'I received a lot of Christmas cards.' |

Subsets of the International Corpus of Learner Finnish (ICLFI) were selected as the materials of the study. A subset of the Native Finnish Corpus was selected as a native-speaker reference corpus. In this talk, the results of a frequency analysis on the use of partitive subjects and objects quantified by the adverb *paljon* are discussed. It will be suggested that the significant overuse of partitive subjects and partitive objects quantified by *paljon* in all learner corpora indicates *simplification*, a strategy commonly used in foreign language learning. In addition, some explanations are suggested to account for the differences observed from the corpus of Estonian learners on the one hand and the corpora of German and Dutch learners of Finnish on the other hand.

Urmas Sutrop

Juri Lotman: keel kui kommunikatiivne süsteem

Eesti Keele Instituut ja Tartu Ülikool

Juri Lotmani järgi saab igat modelleerivat süsteemi vaadelda kui *keelt*. Loomulikke keeli, s.h eesti keelt tuleb pidada esmaseks modelleerivaks süsteemiks. Kultuuri keeled moodustavad teiseste modelleerivate süsteemide rea.

Semiootikas ja sellega seotud informatsiooni- ja kommunikatsiooniteooriates (nt Jakobson ja Sebeok) on tavaks F. Saussure'ist lähtudes vastandada koodi (keel) ja teadet (kõne). Seejuures väljendab keel kommunikatsioonisüsteemi struktuuri invariantset aspekti, kõne vastab aga keele variatiivsetele realiseeringutele.

Oma hilises töös „Kultuur ja plahvatus“ hoiatas Lotman, et *keele* ja *koodi* samastamine kommunikatsiooniprotsessis ei ole sugugi nii ohutu, kui näib. Selline lähenemine eeldab saatja ja adressaadi identsust, mis kantakse üle keelelisele reaalsusele. Eeldatakse sama koodi kasutamist ja identsust mälu(mahtu). „Mõistega „kood“ kaasneb ettekujutus äsjaloodud kunstlikust ja kokkuleppelisest struktuurist. Kood ei eelda ajalugu, st psühholoogiliselt orienteerib ta meid kunstlikule keelele, mida peetakse keele ideaalmudeliks. „Keel“ aga kutsus meis alateadlikult esile kujutluse olemise kestvusest. Keel – see on ajaloo kood“ (Lotman 1992: 13). Lühidalt võime eelöeldu kokku võtta valemitega

$$keel \neq kood,$$

$$keel = kood + ajalugu.$$

Kommunikatsiooni eesmärgiks on suhtlemise adekvaatsus. Samas ei ole keel kui kommunikatiivne süsteem Lotmani jaoks struktureerimata. Keeles võib eristada nii koodi ja ajalugu kui ka arvukaid teisi dihhotoomiaid: süntagmaatiline ja paradigmaatiline, sünkrooniline ja diakrooniline, semasioloogiline ja onomasioloogiline, loogiline ja mütoloogiline jt. Keel toimib erinevaid kommunikatsioonikanaleid kasutades.

Lotmani kommunikatiivse keelemudeli, eelkõige koodi muutumise ja ajaloo ning kommunikatsioonikanalite eripära ning teiseste kultuuri keelte arvestamise abil saab edukalt analüüsida uue meedia poolt põhjustatud muutusi keelekasutuses.

Kirjandust

Lotman, Juri 1992. Kul'tura i vzryv. Moskva: Gnosis. Izdatel'skaja grupp Progress. (Tõlge Kultuur ja plahvatus. 2. tr. Tallinn: Varrak, 2005.)

Natalja Zagura

Building up a conversation in English: students' collaborative construction of turns¹

University of Tartu

English is a widely accepted lingua franca, one of the languages that can be used as a means of communication by the people not sharing the first language. Many young people in Estonia seem to understand the importance of knowing English and their command of this language has improved considerably, be that a result of increased motivation, growing exposure to English or some other factors.

The aim of the present study is to look at the oral communicative competence of young Estonians graduating from the secondary school. The paper focuses on a recorded 52-minute informal conversation between six Estonian 12-graders and two international exchange students studying at the University of Tartu. Despite a relatively good command of English, Estonian school-leavers still tend to experience some language-related problems in oral communication. Their ability to overcome the difficulties in a conversation with foreigners is examined within the framework of communication strategies. From the interactional perspective, communication strategies can be defined as “mutual attempts of two interlocutors to agree on a meaning in situations where requisite meaning structures do not seem to be shared” (Tarone 1980: 420). Indeed, interlocutors' cooperation in the construction of one another's turns and in conveying meaning in lingua franca can be clearly observed in the conversation studied. The presentation analyses examples of cooperation observed at the word and phrase level, using the framework based on the works of Dörnyei and Scott (1997) as well as Hennoste and Vihalemm (1999).

References

- Dörnyei, Z. and M. L. Scott 1997. Review Article. Communication Strategies in a Second Language: Definitions and Taxonomies. – *Language Learning* 47, 173–210.
- Hennoste, T., T. Vihalemm 1999. Võõrkeele suhtlusstrateegiad. – *Akadeemia* 8 (125), 1571–1608.
- Tarone, E. 1980. Communication strategies, foreigner talk and repair in interlanguage. *Language Learning*, 30, 417–431.

¹ This study was partly supported by Estonian Science Foundation Grant 8008.

Silvi Tenjes, Jaak Simm

Suhtluse multimodaalsus: märka inimest⁴

Tartu Ülikool, Tokyo Tehnoloogiainstituut

Suhtlusuuringutes on multimodaalsuse „kolmainsus“ keel tähenduses 1) sõnad ja grammatika, 2) prosoodia ja 3) kehaliigutus. Vastavalt Kressile (2004) käsitletakse multimodaalsust koos kõikide vahenditega, mis inimesel on tähenduse loomiseks, sealhulgas ka sellised esitusviisid nagu joonistamine või kirjutamine. Teatud üldistusena võib nimetada multimodaalseks *keelelist (linguistic)*, *tegevuslikku (actional)* ja *pildilist (visual)* suhtlust (Shih, Ya-Chun ja Mau-Tsuen Yang 2008). Modaalusi, mida kasutatakse info edastamiseks ja vastuvõtmiseks, on detailsemalt näiteks viis: 1) kõne, 2) prosoodia, 3) žest, ning 4) näo-, 5) pea- ja kehaasendid.

Tähtis element multimodaalse suhtluse mõistmisel on aru saada, kuidas inimene suhtlust kui eesmärgipõhist tegevust õpib ja millist rolli erinevad modaalused selles õppimises mängivad. Need aspektid haakuvad tihedalt inimese üldise tegevuse esituse (*action representation*) ja tegevuse õppimise mudelitega. Tegevuse taasesitust õpib inimene näiteks läbi tegutsemise, vaatlemise ja imiteerimise (kehalisest mimeesist vt Zlatev 2005). Antud töös esitatakse näide õpitud liigutustest ning nende analüüsimise multimodaalsetest võimalustest.

Kirjandust

- Kress, Gunther 2004. Reading images: multimodality, representation and new media. – HID Conference, Expert Forum for Knowledge Presentation: Preparing for the Future of Knowledge Representation. <http://www.knowledgepresentation.org/BuildingTheFuture/Kress2/Kress2.html>. Vaadatud 06.09.2008.
- Shih, Ya-Chun, Mau-Tsuen Yang 2008. Language Learning through Multimodal Communication in VEC3D. http://www.iste.org/Content/NavigationMenu/Research/NECC_Research_Paper_Archives/NECC2008/Shih.pdf. Vaadatud 26.09.2009.
- Zlatev, J. 2005. What's in a schema? Bodily mimesis and the grounding of language. – B. Hampe (ed.), From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics. Berlin: Mouton de Gruyter, 313–343. [doi:10.1515/9783110197532.4.313](https://doi.org/10.1515/9783110197532.4.313)

⁴ Teadustöö on valminud Eesti Teadusfondi grandil nr 8008 osalisel toel.

Ene Vainik

Eesti keele afektikalduvusega sõnavara tuvastamise aktuaalseid probleeme

Eesti Keele Instituut

Seoses eesti keele põhisõnastiku projektiga ning kõnesünteesi loomulikustamise ülesandega on kerkinud üles vajadus määratleda eesti keele sõnavara afektikalduvust. Esiteks seda, kas mingi sõna omab nn emotsionaalset valentsi (positiivne vs negatiivne), või seostub koguni täpsemalt mingi emotsioonikategooriaga (kurbus, rõõm, viha, hirm jne), ning teiseks tundelaengu intensiivsustastmeid.

Selline ülesandepüstitus lähtub eeldusest, et vähemalt teatud osa sõnavarast ei kannu mitte üksnes tähendusi, vaid edastab ka afektiivseid konnotatsioone ja et viimasedki on teataval määral konventsionaalsed ning tuvastatavad. Lisaks eeldatakse, et sõnavara afektikalduvust teades on põhimõtteliselt võimalik ka kirjaliku lause või tekstilõigu tõenäosuslikku (kumulatiivset) emotsiooni „välja rehkendada“.

Sõnavara afektikalduvuse vähegi täpsem määratlemine on aga kõike muud kui lihtne. Lisaks afektiivsuse juba loomuomasele subjektiivsusele komplitseerib olukorda ka asjaolu, et sõnavara eri kihistused ja klassid omavad tekstis erinevat afektiga seostumise potentsiaali.

Ettekandes tutvustatakse ühelt poolt sõnavara afektikalduvuse määramisega seostuvaid teoreetilisi küsitavusi ning arutletakse meetodite üle, mida saaks rakendada eesti keele ja olemasolevate piiratud ressursside tingimustes.

Kirjandust

- Bednarek, Monika 2008. *Emotion Talk across Corpora*. Houndmills, New York: Palgrave Macmillan.
- Beljanin, Valeri 2000. *Osnovõ psiholingvističeskoj diagnostiki: modeli mira v literatuure*. Moskva: Trivola.
- Bestgen, Yves 1994. Can emotional valence in stories be determined from words? – *Cognition and Emotion* 8 (1), 21–36. doi:10.1080/02699939408408926
- Biber, Douglas; Finegan, Edward 1989. Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of evidentiality and affect. – *Text*, 9 (1), 93–124. doi:10.1515/text.1.1989.9.1.93
- Grefenstette, Gregory; Qu, Yan; Evans, David A.; Shanahan, James, G. 2006. Validating the coverage of lexical resources for affect analysis and automatically classifying new words along semantic axes. – James G. Shanahan, Yan Qu, Janyce M. Wiebe (Eds.). *Computing Attitude and Affect in Text: Theory and Applications*. Dordrecht: Springer, 93–107.
- Osherenko, Alexander 2008. Towards semantic affect sensing in sentences. – *Proceedings of AISB 2008*, 1–4.
- Shanahan, James G.; Qu, Yan; Wiebe, Janyce M. (Eds.) 2006. *Computing Attitude and Affect in Text: Theory and Applications*. Dordrecht: Springer.
- Vainik, Ene 2010. Kuidas õpetada kõnesüntesaatorile empaatiat? Emotsiooni automaatse tuvastuse võimalustest eestikeelses kirjalikus lauses sisalduva info põhjal. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 6, 327–347.
- Voll, Piret 2002. Tähenduse konnotatiivne aspekt ja selle kajastamine ükskeelses sõnaraamatus. *Käsitöökirjaline magistr töö Tartu ülikoolis*.
- Whissell, Cynthia M. 1989. *The dictionary of affect in language*. – R. Plutchik, H. Kellerman (Eds.). *Emotion: Theory, Research, and Experience*. New York: Academic Press, 113–131.

Lapsekeele tööpaja

22. aprill 2010

Workshop on Child Language

April 22, 2010

PLENARY. *Professor Marilyn Vihman*

The origins of phonological system: A constructivist and developmental view

York University

If we assume that children have to construct phonology – that it is not given by Universal Grammar – then we must ask the following questions:

(a) *What resources do children begin with?*

Children have well-established *perceptual capacities* from before birth, a strong response to rhythmic patterning and to melody, and sensitivity to recurrent patterning; their early *production capacities* require both maturation and practice to reach mastery and voluntary use, but reflect wide individual differences in specific articulatory skills as well as in the expressivity or volubility which affords the necessary practice.

(b) *What learning mechanisms are available?*

From early infancy infants deploy the powerful combination of implicit and explicit learning specific to humans, based on both procedural and declarative memory systems.

(c) *What is the role of variability?*

The variability of both input and output, including instable motor control but also factors such as individual shifts in attention and memory, is the ‘soil’ out of which systematicity of patterning can grow.

The non-linear course of early phonological learning, demonstrated in small-scale studies across several languages, includes pre-lexical learning based on induction of the prosodic and segmental (phonotactic) patterning of language, followed by a mapping of specific input to own production patterns (‘selection’ of words to say) and then template formation (the ‘adaptation’ of words to holistic production patterns, through distributional learning based on the early word forms produced). The last phase of the U-shaped developmental curve, involving a move away from whole-word-based systematicity to segmental accuracy, is the most gradual, typically taking from one to several years.

This approach assumes that children begin not with the markedness conditions of adult languages but instead with holistically organized or pattern-based phonology, unlike the segmental phonology of most adult languages but reminiscent of the templates found in Semitic, for example.

Reili Argus

Tegema-verbi konstruktsioonide roll muitemorfoloogia omandamises

Tallinna Ülikool

Eesti keele omandamise kontekstis on siiani kirjeldatud noomeni muitemorfoloogia omandamisega seotud tunnusjooni, nagu deminutiivtuletus muuttüübinihke teenistuses ning teatud muuttüüpide ja morfofonoloogiliste mallide eelistamist, kuid verbikeskseid konstruktsioone lapsele suunatud kõnes seni eesti keeles uuritud ei ole.

Ettekandes on vaatluse all eesti keele kõige sagedasem püsiühendeid moodustav tugiverb *tegema* ühe lapse ja temaga kõneleva täiskasvanu spontaanse kõne lindistustes lapse vanuses 1;8-2;5 eesmärgiga kirjeldada tugiverbikonstruktsioonide laadi ja muutumist lapse kasvades ja keeleoskuse arenedes eelkõige lapsele suunatud kõnes. Keskendutakse konstruktivistlike käsitluste keskmes olevate tegurite, nagu läbipaistvus, sagedus ja esilduvus, mõjule verbikesksete konstruktsioonide omandamisele.

Lapsele suunatud kõnes sisalduvad *tegema*-verbi ühendid võib jagada üldjoontes kaheks: varasele omandamisperioodile iseloomulikumat onomatopoeetilise sõna ja tugiverbi ühendid, mis teenivad nii tähenduse kui ka vormimoodustuse omandamist hõlbustavat eesmärki, ning objekti ja *tegema*-verbi ühendid, kus sisuline tegevus on väljendatud leksikaalse sisuga verbi asemel noomeni ehk objektiga. Objekti sisaldava tugiverbikonstruktsiooni kasutamine annab võimaluse väljendada sama sündmust pisut teisest vaatepunktist ehk väljendada selgemini perfektiivsust. Materjalist nähtub, et tugiverbikonstruktsioonide eelistamisel lapsele suunatud kõnes on kindlad ja enamasti morfopragmaatilised põhjused.

Renate Pajusalu

Konditsionaal lapsekeeles

Tartu ja Helsingi ülikool

Laps hakkab kõigepealt kasutama indikatiivi ja imperatiivi, konditsionaal on ilmselt kolmas omandatav kõneviis. Vaatlen selle arengut kahe erineva alamkorpuse kaudu, need on Maigi Vija koostatud ühe lapse korpus (vanus 1.7-3.1, litereeritud süsteemi CHILDES abil, nn Andrease korpus) ja Pirko Tõugu ja Tiia Tulviste salvestatud ja litereeritud kolme lapse (vanus 3-5) omavaheliste vestluste korpus.

Esialgsed tulemused, mille üle ettekandes arutlen, on:

- Esimesed konditsionaali vormid esinevad vanuses 2.0, kuid nad ei sarnane veel täielikult ei semantiliselt ega süntaktiliselt täiskasvanu keelekasutusele (nt *nüüd korki ka värviks, kuum ei oleks*).

- Alates vanusest 2.6 sarnaneb konditsionaali kasutus Andreal enam-vähem täiskasvanukeelelega, vanuses 3.0 lisanduvad esimesed perfekti ja pöördelõpuga preesensi vormid.

- Ema ja Andreas kasutavad konditsionaalivorme mõnevõrra erinevates kontekstides: ema kõnes on konditsionaale kõige rohkem modaalverbidest, lapsel esinevad need eelkõige *et*-konstruktsioonides (milles esineb küll omakorda suur osa modaalverbide konditsionaalivorme).

- Pirko Tõugu korpuses kasutavad lapsed konditsionaali juba täiesti täiskasvanupäraselt, st kõigis põhifunktsioonides. Tavalisim kontekst, kus see esile tuleb, näib olevat „lootusetu soov“ (nt *võibolla mina tahaksin ka õue minna aga ei saa*).

Virve-Anneli Vihman

Lekseemide omandamise rollist süsteemi omandamisel

Tartu Ülikool

Käesolev ettekanne käsitleb kaht üksikute lekseemide omandamise näidet, mis toetavad lekseemisisidusa õppimise hüpoteesi (*item-based learning*, Tomasello 2000), mille kohaselt laps omandab konkreetseid sõnu ja harjutab nende kasutamist enne tervik-süsteemi omandamist. Ettekandes analüüsitakse ühe lapse keeleainest vanuses 20–30 kuud.

Uuritud lapse mitmed postpositsioonid on juba algusest peale sihtvormile ja selle kasutusele lähedased. Kahe lokatiivse postpositsiooni *peal* ja *peale* puhul on aga märgata keerulisemat arengurada. Peale esimesi katsetusi hakkab ta kasutama lekseemi *põrandale* fonoloogiliselt redutseeritud vormi *põlale* üldise sihtkoha väliskoha postpositsioonina (*peale* asemel). Lapse lihtsustatud vorm viib suurema kontrastini *peal* ja *peale* vahel, mis omakorda aitab eesti keeles olulist semantilist kontrasti omandada, mida keel tähistab minimaalse fonoloogilise kontrasti kaudu täiskasvanud vormides.

Tegusõna *hakkama* ilmub uuritud lapse keelde 25-kuuselt, esialgu õiges kasutus-kontekstis, seejärel üldistatult. Laps näib kasutavat tegusõna *hakkama* puhtalt ingre-siivsuse väljendamiseks, jättes kõrvale süntaktilised piirangud ning laiendades tegu-sõna *hakkama* oma kasutuses geneeriliseks tegusõnaks. Esimestel kuudel esineb *hakkama* koos teise tegusõnaga 16% juhtudest.

Mõlemad näited üksikute lekseemide omandamisest toetavad lekseemisisidusa õppimise hüpoteesi ning ka Choi & Bowerman'i (1991) väidet, et keelespetsiifiline mõju on juba varakult näha lapse tekkivas keelesüsteemis.

Kirjandust

- Choi, S., M. Bowerman 1991. Learning to express motion events in English and Korean: the influence of language-specific lexicalization patterns. – *Cognition*, 41, 83–121. [doi:10.1016/0010-0277\(91\)90033-Z](https://doi.org/10.1016/0010-0277(91)90033-Z)
- Tomasello, M. 2000. The item-based nature of children's early syntactic development. – *Trends in Cognitive Sciences*, 4, 156–163. [doi:10.1016/S1364-6613\(00\)01462-5](https://doi.org/10.1016/S1364-6613(00)01462-5)

Sotsiolingvistika tööpaja

23. aprill 2010

Workshop on Sociolinguistics

April 22, 2010

Daria Bahtina

Basic Competencies for *Lingua Receptiva* in Estonian-Russian Communication

University of Utrecht

Lingua receptiva (receptive multilingualism or RML) is a mode of communication in which speakers of different languages speak their mother tongue and apply their receptive competencies to understand each other (ten Thije & Zeevaert 2007). A number of studies address inherent RML characteristic of typologically close languages which have similarities on phonological, morphosyntactic, lexical and syntactic levels. The current research discusses typologically distant languages, Estonian and Russian, where inter-comprehensibility is of acquired nature. The focus is on exploring effective mechanisms behind and prerequisites for acquired RML.

The corpus analysed is based on two components: actual RML interactions in a bilingual TV talk show and a telephone conversation experiment. Relevant individual background data for the participants in the experiment will be acquired by means of a socio-linguistic questionnaire and a test battery measuring language proficiency (A-Lex, Milton & Hopkins, 2006; C-Test, Daller et al 2002, 2003, Grotjahn, 1987). The analysis is grounded in literature on alignment strategies (Pickering & Garrod 2004) combined with functional pragmatics (Rehbein, Kameyama & Maleck 1994).

Supported by previous research on inherent RML we hypothesise that ability to establish common ground (Clark & Brennan 1991) and availability of linguistic pre-knowledge in L2 (Beerkens 2010) are crucial prerequisites also in acquired RML. The pilot telephone conversation experiment confirms these findings and unveils additional mechanisms such as auxiliary devices and specific repair strategies exploited for reaching congruent understanding. Both basic elements enabling acquired RML and strategies occurring in this language pair have a potential to be extended to other constellations between typologically distant languages. Finally, RML can be considered a fair mode of intercultural communication that might reduce social prejudices against other lingua-cultures.

Ina Druviete

Language attitudes in audiovisual mass media: should State officials use the State language?

University of Latvia

ina.druviete@saeima.lv

Language attitudes as factor for language maintenance or shift could be analysed from the points of view of theoretical sociolinguistics as well as practical language policies. The language use and attitudes among the public persons (including ministers, high rank state officials, members of parliament), may have a certain impact because they serve as role models for linguistic behavior of society in general. The language choice among "elites" has a special connotation in situations of explicit language competition, as in Latvia.

The exclusive role of mass media, audiovisual mass media in particular, in sustainability and development of the language, cannot be underestimated. Therefore the State laws on radio and TV have to include not only technological and commercial provisions, but also determine the general requirements for language use. In almost all countries the laws on audiovisual mass media include certain provisions for language distribution, at least for public mass media. These provisions have to balance between identity protection and market economy principles, as well as between official language and minority language rights, and this is not an easy task. However, there are domains and situations of language use beyond regulations by law, including the language choice by State officials.

The analysis of the language use in the two public TV channels in Latvia revealed the fact that most of Latvian politicians and State officials interviewed for the news release for Russian audience used Russian. At the same time during news releases in Latvian in the first national - supposedly exclusive Latvian language channel - most interviewed persons representing minorities used Russian - even in the cases when their age or occupation clearly demonstrated that they should have Latvian language skills. The subtitles or translation in Latvian have been added, so formally the law has not been violated. Nevertheless, these seem to be false public signals that this is entirely normal to avoid speaking Latvian in Latvia and controversial understanding of society integration. There are grounds for concern that extensive use of Russian in electronic mass media by Latvian state officials contributes to linguistic self-sufficiency of minority language speakers thus hindering the formation of inclusive society.

The paper will reflect active discussions about language use and attitudes in mass media among general public and experts in Latvia. The conclusions are based on the analysis of empirical research of data collected within the framework of the Lithuanian State Science and Studies Foundation project "Baltic sociolinguistics: linguistic awareness and orientation in Lithuania and Latvia" (2009), on the results of complex research "Language skills, use and attitudes in Latvia" (2009), and on the discussions about the draft "Law on Electronic Mass Media" both in Parliament of Latvia and wider society (2009-2010).

Karl Pajusalu

The ELDIA project and typology of multilingualism

University of Tartu

karl.pajusalu@ut.ee

The paper focuses on various Finno-Ugric minorities that will be studied by researches of six European countries within a new FP7 project ELDIA: European Language Diversity for All: Reconceptualising, promoting and re-evaluating individual and societal multilingualism (see www.eldia-project.org). This interdisciplinary project coordinated by the University of Mainz addresses both multilingual speakers and communities. All the minorities under observation use several languages in their everyday life but their multilingual practices differ largely from each other. In this presentation I will describe some characteristics of the Finno-Ugric language minorities and give an overview of central research questions and goals of the ELDIA project.

Natalya Bichurina

“Regional languages” in France: promotion in status and epilinguistic discourse

European University of St. Petersburg

natalya_bichurina@yahoo.com

The number of Romance languages is continuously growing: the number of idioms themselves remains the same, yet more and more of them claim to have the status of separate languages. I analyse the process of the promotion in status of Romance idioms which is currently underway in France (cf. Constitution amendment in 2008 and an official recognition of “regional languages” by some regional administrations in 2009). The research focuses on three Romance idioms used across State borders, Catalan, Occitan and Francoprovençal.

The territory of Romance-speaking countries is a dialect continuum where there are no reliable linguistic criteria to distinguish separate languages from regional dialects of a single language. The main concern of the paper is to analyse how linguists and militants prove that an idiom is a separate language. The discourse strategies of these two categories of informants appear to be similar, the non-specialists adopting the specialists' argumentation and sometimes even becoming linguists whereas linguists become militants. However it is typical for militants without higher education that this argumentation coexists in their speech with the ‘traditional’ French discourse and pejorative attitudes to the ‘patois’.

References

- Bert, Michel, James Costa 2009. Etude FORA (Francoprovençal et Occitan en Rhône-Alpes) / Etude Pilotée par l’Institut Pierre Gardette. Version Finale – Juillet 2009. Lyon.
- Cerquilini, Bernard 2003. Les langues de France. Paris: PUF.
- Haugen, Einar 1966. Language conflict and language planning. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Heiko F. Marten

Linguistic Landscapes in Latgale

Tallinn University, Institute for Germanic-Romance Languages and Cultures

heiko.marten@tlu.ee

My paper will report of a project based on the regional University College of the town or Rēzekne in the region of Latgale in Eastern Latvia. The project has since 2008 applied the method of „Linguistic Landscapes“, i.e. the analysis of written language on signs in the public sphere, to Latgale in contrast to other non-capital regions of the Baltic States (Latvia: Ventspils; Estonia: Narva, Pärnu; Lithuania: Alytus, Druskininkai).

In my paper, I will first report of the major aims of the project: It attempts to investigate the potential of the LL method for several spheres of applied linguistics which go beyond the classic understanding of philological work:

- sociolinguistic field work in educational settings
- raising awareness for language issues at university beyond philologies and social sciences and beyond academia
- using languages and multilingualism for purposes of tourism and of regional development.

I will then discuss both quantitative and qualitative results from the project's home zone, the town of Rēzekne. The quantitative side shows that Latvian is by far the most frequent language on the signs of Rēzekne, followed by English and Russian. Whereas some international languages (German, French, Italian) could occasionally be found, there are almost no instances of traditional regional and minority languages (Latgalian, Polish, Belorussian).

The qualitative side of the research interprets these results and shows, among other aspects, that the relative lack of Russian and Latgalian may be explained by a phenomenon called „Legal Hypercorrection“ – the fulfillment of legal norms to a higher level than required by law-makers.

Kristiina Praakli

Bilingual speech of First Generation Estonians in Finland

University of Tartu

kristiina.praakli@ut.ee

The Estonian-language communities in Finland are the fastest growing expatriate Estonian communities in the Western Diaspora. Emigration of Estonians to Finland began in the 1980's, increasing after the collapse of the Soviet Union in 1991 and rose rapidly after Estonia's entry into the European Union in 2004. Approximately 22,000 Estonian citizens currently reside in Finland. In addition to permanent residents, there is a growing number of commuters and seasonal workers moving between Estonia and Finland.

In the presentation I will discuss the bilingual speech of the first generation Estonian immigrants in Finland. First generation informants' bilingual language use is characterised by dominant use of unidirectional copying from the Finnish language into the Estonian language. The bilingual speaker moves within the frames of the Estonian language until a change takes place in the conversational setting, which motivates the speaker to use Finnish.

The alternate use of two languages in the Estonians communities in Finland has been studied poorly. However, it is a relevant phenomena and seems to become the norm among First Generation Speakers. Although the alternate use of two languages in the relatively initial stage of contacts is spontaneous and momentary, it can be supposed that innovations spreading in idiolects reach the language group level and turn more customary in speakers' language use over time.

The study focuses on the everyday interaction of the First Generation Estonians living in Tampere. The informants of the study, 25 Estonians residing in and around Tampere whose mother tongue is Estonian, are first generation immigrants who had been living in Finland on average for ten years. The linguistic matter of the study contains recordings of oral speech (a total of 22 hours). The analysis of bilingual language use is based on the Code-Copying Model by Lars Johanson.

References

- Johanson, Lars 1993. Code-copying in immigrant Turkish. – Immigrant languages in Europe. Ed. Guus Extra, Ludo Verhoeven. Clevedon & Philadelphia & Adelaide, 197–221.
- Johanson, Lars 2002. Contact-induced change in a code-copying framework. – Language change. The Interplay of Internal, External and Extra-Linguistic factors. Ed. Mari C. Jones, Edith Esch. Contributions to the Sociology of Language 86. Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 285–313.
- Johanson, Lars 2006. Turkic language contacts in a typology of code interaction. – Turkic languages in contact. Ed. Hendrik Boeschoten, Lars Johanson. Turcologica 61. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 4–26.
- Praakli, Kristiina 2009. Esimese põlve Soome eestlaste kakskeelne keelekasutus ja koodikopeerimine. Doktoriväitekiri. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Verschik, Anna 2008. Emerging Bilingual Speech: From Monolingualism to Code-Coping. London: Continuum Publishers.

Kapitolina Fedorova

Communication on the Russian-Chinese Border: modes and codes

European University at St. Petersburg

fedorova@eu.spb.ru

The paper deals with the situation existing now in the Zabaikalskii territory of Russia where intensive language and cultural contacts between speakers of Russian and Chinese can be observed and studied.

In their communication with Chinese speakers Russian native speakers can use different strategies depending on their language attitudes and stereotypes. Broadly speaking it is possible to distinguish two modes of communication: the 'open' and the 'closed' ones. Communication of the first type is open to any observer, spontaneous, informal, restricted to certain topics and presupposes no personal relations between interlocutors. There are almost no grammatical modifications resembling pidgin traits in this case. The other type of communication can be found in everyday conversations between Chinese and Russians involved in some constant business or personal relations. The main difference is that they are not just strangers to each other; their communication is not accidental, but they communicate with each other on the regular basis. In this case, grammatical simplification is not uncommon.

What makes the study unique to a certain extent is the fact that the modern situation with the interethnic communication can be compared with the data from the past: in the 19th and the beginning of the 20th centuries a pidgin language, so-called the Kyakhta language, or the Russian-Chinese pidgin was used here. Some linguistic features discovered in the modern data (e.g. using imperative as a basic verb form) correspond with the typical features of the pidgin which provokes different theoretical implications.

Irina Liskovets

Trasjanka as a dying phenomenon of rural speech in the city of Minsk

European University at St Petersburg

irina.liskovets@gmail.com

Trasjanka is an oral speech phenomenon, which is widely spread in the Republic of Belarus. This code originated due to constant contacts between Russian and Belarusian, closely-related East Slavonic languages. It has several varieties; an urban variety of trasjanka used by dwellers of the city of Minsk will be discussed. The specifics of this code is determined by closeness of the two contacting languages.

The paper will touch the following topics: the problem of formal distinction of trasjanka from different other phenomena of urban speech in the zone of constant Russian-Belarusian language contact; the place of trasjanka in the system of codes used in the city of Minsk; the specifics the attitude to trasjanka and the reasons of contemporary degeneration of trasjanka in the urban environment. The materials for the report are the data obtained by interviewing city dwellers, linguistic experiments and during a longitude participant observation.

References

Liskovets, Irina 2009. Trasjanka: A code of rural migrants in Minsk. – Verschik, Anna (guest ed.), *International Journal of Bilingualism* (special issue “Language contacts in the post-Soviet space”), 13 (3), 396–412.

Mart Rannut, Elvira Kūūn, Liis Kasemets
**Estonian Language Proficiency of Medical Personnel in
Estonia**

Tallinn University

mart.rannut@tlu.ee, anastassia.smoreitsik@tlu.ee

Knowledge and usage of a national language is a fundamental linguistic human right. In order to guarantee the right Estonia has established requirements for medical personnel: C1 for doctors and B2 for nurses. The survey conducted in 2009 investigated how this requirement has been carried into practice in various parts of Estonia among four different target groups: family doctors, specialised doctors, family nurses, hospital nurses. In addition, linguistic landscape was monitored and patients' satisfaction with the service received measured.

Almost 700 questionnaires filled by doctors and nurses were processed. In addition, more than 40 interviews were made that enabled to establish oral skills and validate the responses in the questionnaire.

The results show that the requirement is not followed in some areas in Estonia, where non-Estonian population constitutes a significant share of the population.

Maria Frick

Emergence of non-integrated code-switching in the writing of Finns in Estonia

University of Helsinki

maria.frick@helsinki.fi

The aim of the current paper is to find socio-pragmatic reasons for morphologically non-integrated codeswitching by speakers of a newly acquired language. I argue that there are several factors that contribute to the usage of non-integrated codeswitching: 1) contextualizing, 2) the increasing usage of the L2 in everyday life and studies, 3) bilingual background of the speakers. Also structural reasons, mainly the morphosyntactic similarity of Estonian and Finnish plays a role in facilitating non-integrated codeswitching.

The study follows a group of 11 Finnish students' emails (N=975) during their first three years of studying medicine in Estonia. None of the students knew Estonian when they moved to the country, but learned it well enough to start studying in Estonian after receiving tuition in English for the first two years. The emails in the data are mainly written in Finnish, but they contain both morphologically integrated (N=113) and non-integrated (N=87) as well as ambiguous (N=107) intrasentential switches to Estonian. The majority (N=258) of the switches are single nouns or NP's. The amount of non-integrated (Estonian inflected) switches grows in the course of time, and varies across speakers. This variation is shown to be structurally, pragmatically and socially motivated, though not entirely explicable by any group of factors.

Related article

Frick, Maria 2008. Morphological integration of Estonian lexical elements in a Finnish language base. – *Journal of Linguistic and Intercultural Education* 1/2008. 81–95.

Marja Vaba

English-Estonian Code-Copying in Skype Tallinn Office: Emergence of New Language Variety?

Tallinn University

marja.vaba@gmail.com

I will present results of a study about English-Estonian language interaction in a multinational Skype Tallinn office. It is possible that the described situation will prove to be language change in process that could possibly lead to the emergence of a new language variety.

Skype is a company that develops well-known communication software. Skype has been on the market for 7 years. The company is decidedly multicultural and multinational with offices situated in the US, Asia, and Europe. Tallinn office is the biggest with about 350 employees of whom 66% are Estonian-speaking. English is official language, but Estonians tend to speak their language whenever they can.

In Skype Tallinn Office, English-Estonian Code-copying is quite usual. Code-copying is inserting elements of foreign code to the base code of conversation; any linguistic element from phonological feature to discourse framework may be copied. Code is a de-ideologized term for language or language variety. Code-copying is a powerful tool for describing contact-induced language change from synchronic and diachronic viewpoint.

I have carried out a microsociolinguistic study with 27 Skype employees in Skype multichats (written instant messaging for more than two people). The aim was to find out how much of code-copying occurs and why. The results will be presented, showing that about one fourth of studied utterances contain code-copying. I hypothesize that most of code-copying may be explained with semantic specificity, pragmatic prominence and jocular language usage. The results of the study show that in many cases the three explanations are indeed valid.

Anna Verschik

Estonian-Russian code-copying in the internet: Example of Live Journal

Tallinn University

anna.verschik@tlu.ee

Research on multilingual communication in the internet has so far focused on pragmatic aspects of code-switching, language and identity issues, youth language etc. Structural properties of code-switching, or, even broader, code-copying, have received less attention (Dorleijn and Nortier 2009). The paper addresses Estonian-Russian code-copying in Live Journal, a blog environment popular among Russian-speakers. The bloggers are speakers of Russian as L1. It was established that not only residents of Estonia copy Estonian items but also Russia's Russians who learn Estonian for some reasons. Unlike in oral communication, global copying prevails and selective copying (changes in morphosyntax) are rare. The gathered material (190 files/blog entries with comments) lends for investigation of graphic aspects. Angermeyer (2005) compares transliteration to borrowing and interference, and the alternation of alphabets to code-switching. I apply my further developments of code-copying framework (Johanson 1993) to language contact phenomena in written text and demonstrate that possibilities are more subtle than just transliteration or insertion of original. It is instructive to investigate whether and how copying of graphic properties of an item affects morphosyntactic integration of Estonian nouns into Russian matrix.

References

- Angermeyer, Ph. 2005. <http://homepages.nyu.edu/~psa208/philipp/KPACOTA.html> (14.03.2010).
- Dorleijn, M., Nortier, J. 2009. Code-switching and the internet. – B. E. Bullock, A. J. Toribio (eds.), *The Cambridge Handbook of Linguistic Code-switching*. Cambridge: CUP, 127–141.
- Johanson, L. 1993. Code-copying in immigrant Turkish. – G. Extra, L. Verhoeven (eds.), *Immigrant Languages in Europe*. Clevedon/Philadelphia/Adelaide: Multilingual Matters, 197–221.